

LAUSUNTOPYYNTÖKYSELY

OHJEET

Osaan kysymyksistä vastaaminen on merkitty pakolliseksi. Kyselyssä on myös vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommenteille. Lomakkeen lopussa on noin ¼ -sivun mittainen vastaustila, johon lausunnon keskeisin sisältö tiivistetään vapaamuotoisesti. Tiivistelmä tullaan liittämään sellaisenaan lausuntoyhteenvedoon.

Jokainen lausunnon antava taho vastaa kyselylomakkeeseen vain kerran. Lausuntopyyntökyselyn tekstitiedostoversio on tarkoitettu lausuntopyynnön käsittelyn helpottamiseksi. Käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi sellaista menettelyä, että kyselyvastausta työstetään tekstitiedostona ja käsittelyn lopuksi valmiit tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Vastausaika kyselyyn on 11.4.2016 saakka.

Lisätietoja kyselystä antaa:
lääkintöneuvos Helena Vorma, p. 0295 163 388

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:
suunnittelija Maria Kylänpää-Nieminen, p. 050 4101 993 (11.2.2016 asti)
osastosihteeri Hang Pham, p. 0295 163 569 (12.2.2016 alkaen)

Sähköpostit muotoa etunimi.sukunimi@stm.fi

TAUSTATIEDOT

1. Vastaajatahon virallinen nimi*
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
2. Vastauksen kirjanneen henkilön nimi*
Kristiina Hannula
3. Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot
kristiina.hannula@ehyt.fi, gsm 040 701 5207
4. Onko vastaaja*

- kunta
- kuntayhtymä
- valtion viranomainen
- järjestö
- ei mikään edellä mainituista

KYSYMYKSET

5. Mitkä ovat tärkeimmät mielenterveyslain ja päihdehuoltolain palveluihin liittyvät uudistamistarpeet?

Erillislaeissa on huomioitava perusoikeusnäkökulma ja turvattava ihmisten oikeus heille kuuluviin palveluihin. Asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on vahvistettava. Mielenterveyttä edistävän ja päihdehaittoja ehkäisevän työn näkökulma on jäänyt nykyisissä palveluissa liian vähälle. Varhaisen tunnistamisen ja puheeksioton kulttuurin vahvistaminen palveluissa vähentäisi häpeän kokemista, voimaannuttaisi asiakkaita sekä heidän läheisiään ja osaltaan osallistaisi heitä palvelujen kehittämiseen. Tämä itsessään tukisi toipumista.

6. Mitkä ovat tärkeimmät mielenterveyslain ja päihdehuoltolain tahdosta riippumattomaan hoitoon liittyvät uudistamistarpeet?

Vielä toistaiseksi tahdosta riippumattomaan hoitoon liittyvät pykälät olisi syytä säilyttää osana mielenterveyslakia sekä päihdehuoltolakia. Ne olisi kuitenkin päivitettävä perusoikeusnäkökulma huomioiden siten, että niiden soveltaminen ja tulkinta olisi selkeämpää.

7. Huomiot mahdollisista muista uudistamistarpeista, joita arviomuistioihin ei ole sisällytetty:

Vuodesta 2019 alkaen maakunnat vastaavat kaikkien julkisten sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä alueellaan. Yhteistyövelvoitteiden vahvistaminen sekä mielenterveystalveissa että päihdehuoltolaisissa ja toimijoiden roolituksen selkiyttäminen on keskeistä tilanteessa, jossa merkittäväällä tavalla ollaan uudistamassa sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämistä. Sekä mielenterveys- että päihdetyö ovat sisällöllään niin laajat, etteivät ne kosketa pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita. Siksi yhteistyövelvoitteen vahvistaminen on myös tärkeää.

Sote -palveluiden ja kuntiin jäävien palveluiden yhteensovittamiseksi tarvittavat hallinnonalarajat ylittävät yhteistyö- ja toimeenpanorakenteet on varmistettava. Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuntien ja sote -alueiden yhteinen tehtävä. Päihdehaittojen ja mielenterveyden häiriöiden ehkäiseminen ja hoito sekä mielenterveyden edistäminen ovat osa tätä kokonaisuutta. Jatkotyöskentelyssä on tarpeen huomioida kuntien ja sote -alueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävien ja pysyvien rakenteiden varmistaminen.

8. Muita huomioita:

Esivalmistelussa on keskusteltu useista vaihtoehdoista mielenterveyslain ja päihdehuoltolain uudistamiseksi. Yksi vaihtoehto olisi uudistaa mielenterveystalveja ja päihdehuoltolakeja säilyttäen molemmat erillisinä lakeina. Toinen vaihtoehto olisi yhdistää mielenterveys- ja päihdehuoltolakeja niin, että uusittu säädös sisältää myös tahdosta riippumatonta hoitoa koskevat säännökset. Kansalliset mielenterveys- ja päihdetyön linjaukset (Mieli-suunnitelma) suosittavat mielenterveys- ja päihdetyön kehittämistä yhdessä. Kolmas vaihtoehto olisi siirtää tahdosta riippumatonta hoitoa koskevat säännökset muuhun asiakkaiden ja potilaiden asemaa ja itsemääräämisoikeutta koskevaan lainsäädäntöön, jolloin mielenterveys- ja päihdehuoltolait jäisivät mahdollisesti tarpeettomiksi. Tämän vaihtoehdon valitseminen edellyttäisi terveydenhuoltolain, sosiaalihoitolaik ja vammaisten talveluja koskevan lainsäädännön (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä talveluista ja tukitoimista, 380/1987)

täydentämistä niin, että niiden kautta pystytään takaamaan riittävällä tavalla mielenterveys- ja päihdetyö ja mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.

9. Mitä vaihtoehtoa kannatatte: (valinta vaihtoehdoista a-d)

- a. erilliset mielenterveyslaki ja päihdehuoltolaki
- b. mielenterveyslain ja päihdehuoltolain yhdistäminen
- c. nykyisin mielenterveyslaissa ja päihdehuoltolaissa olevat säännökset siirretään muuhun lainsäädäntöön
- d. ei kantaa

10. Jos kannatitte jotakin edellisistä vaihtoehdoista a-c, perustelkaa tähän, miksi ko. vaihtoehto olisi paras.

Ihmisen hyvinvoinnin turvaamisen, yhdenvertaisuuden ja perusoikeuksien toteutumisen kannalta lainsäädäntö sekä palvelujärjestelmä muodostavat kokonaisuuden. Se lähtee perustuslaista ja sen julkiselle vallalle antamasta veloitteesta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Yleislait ja erityislait varmistavat ja tarkentavat tätä. Kuntien ja jatkossa myös maakuntien sote – palveluiden osalta on kuvattava yhteisessä asiakirjassa, miten asiakkaan ja hänen läheistensä palvelut toteutetaan ja miten turvataan heidän osallisuutensa palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Alueellinen hyvinvointikertomus olisi tähän luonteva ratkaisu.

Haitat kasaantuvat ja kietoutuvat monin tavoin yhteen, siksi on perusteltua integroida palveluja. Asiakaslähtöisyys, yhden oven periaate ja kokemusasiantuntijuus tarjoavat kosketuspinnan kuntien, sote -palveluiden ja järjestöjen välillä mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämisessä. Integraationäkökulmaa voidaan vahvistaa myös erillislakien avulla.

Terveydenhuoltolaki ja sosiaalihuoltolaki ovat yleislakeja, joiden tulisi taata päihde- ja/tai mielenterveysongelmaisten asiallinen ja yhdenvertainen kohtelu yleispalveluissa. Koska nämä yleislait ovat vielä sen verran tuoreita, ei vielä ole kertynyt tarpeeksi kokemuksia niiden vaikutuksesta edellä todettuihin seikkoihin. Nykyisessä tilanteessa on siten perusteltua säilyttää toistaiseksi erillislait turvaamassa asiakkaiden ja heidän läheistensä oikeudet hoitoon isojen rakenneuudistusten keskellä. Myöhemmässä vaiheessa voidaan erityislaeista luopua, mikäli tulevaisuuden rakenteet takaavat päihde- ja mielenterveyskysymyksissä hoitoon pääsyn ja kuntoutuksen. Tuolloin voitaisiin myös tahdosta riippumattoman hoidon säädökset yhdistää itsemääräämislakiin.

11. Tiivistäkää lausunnon keskeisin sisältö tähän vapaamuotoisesti (enintään 1/4 sivua). Tiivistelmä tullaan liittämään sellaisenaan lausuntoyhteenvedoon. *

EHYT ry:n näkemyksen mukaan on perusteltua säilyttää toistaiseksi erillislait turvaamassa asiakkaiden ja heidän läheistensä oikeudet hoitoon isojen rakenneuudistusten keskellä. Mielenterveyslakia sekä päihdehuoltolakia on kuitenkin päivitettävä. Erillislajeissa on huomioitava perusoikeusnäkökulma ja turvattava ihmisten oikeus heille kuuluviin palveluihin. Yhteistyövelvoitteiden vahvistaminen ja toimijoiden roolituksen selkiyttäminen on keskeistä tilanteessa, jossa merkittävällä tavalla ollaan uudistamassa sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen järjestämistä. Myös asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on vahvistettava. Mielenterveyttä edistävän ja päihdehaittoja ehkäisevän työn näkökulmaa on vahvistettava. Vielä toistaiseksi tahdosta riippumattomaan hoitoon liittyvät pykälät olisi syytä säilyttää osana mielenterveyslakia sekä päihdehuoltolakia.

Ne olisi kuitenkin päivitettävä perusoikeusnäkökulma huomioiden siten, että niiden soveltaminen ja tulkinta olisi selkeämpää.

Myöhemmässä vaiheessa voidaan erityislaeista luopua, mikäli tulevaisuuden rakenteet takaavat päihde- ja mielenterveyskysymyksissä hoitoon pääsyn ja kuntoutuksen. Tuolloin voitaisiin myös tahdosta riippumattoman hoidon säädökset yhdistää itsemääräämislakiin.